

KOLLÁR ALBIN

Hűségesen és eredményesen

Monspart Lőrinc dunakeszi kántortanító emlékezete

*Akik sokakat az Igazságra visznek,
fénylenek miként a csillagok
örökkön és örökké.*

(Dán. 12. 3.)

Az 1777-ben megjelent Ratio Educationis - Mária Terézia tanügyi törvénye - tette kötelezővé hazánkban az elemi oktatást. E törvényt 1806-ban a II. Ratio megerősítette azzal, hogy büntetésben részesülnek azok az alsóbb néposztálybeli szülők, akik nem járatják iskolába gyermekeiket. Mégsem a törvény szigora, hanem a népességyarapodás tette szükségessé Dunakeszin az iskolabővítést. Az 1770/1771-ben végzett országos népiskolai felmérés szerint településünkön Gogolák Györgynek 90 diákja volt.¹ Az elemi iskolás korúak száma a következő évtizedekben csaknem a duplájára nőtt. A község a katolikus egyház tulajdonában lévő telken, a tanító háza mellett új tantermet épített. Ehhez, az uradalom biztosított építőanyagot. Az új tanteremben már 180 diák ülhetett a benne elhelyezett deszkákra.² Az új, tágasabb helyiség némiképp javított az ekkor már 6 éve itt tanító „ludi magister”, Monspart Lőrinc (több forrásban a Monspart névalak szerepel) munkájának körülményein.

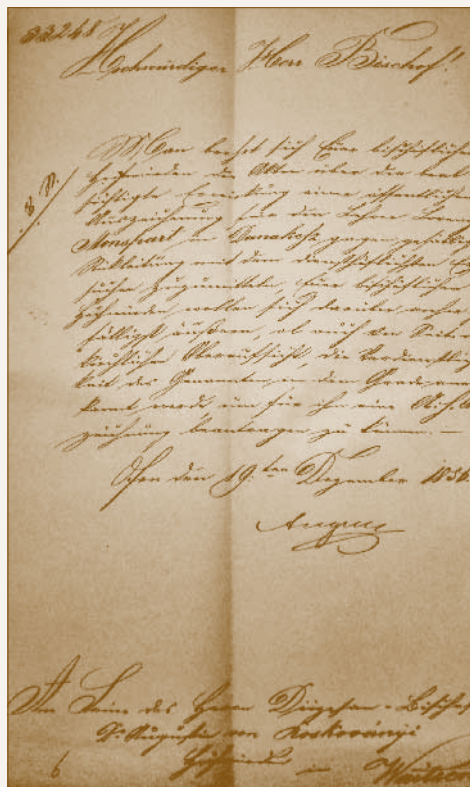
A tanító személyéről tudjuk, hogy 1789-ben német nyelvű polgári családban született Vácott. Szülővárosában a tanítóképzés célját is szolgáló normaiskolát (többtanítós, városi mintaiskola) végzett. Tanítói pályáját is Vácott kezdte, s itt kötött házasságot az ugyancsak német gyökerű, nálánál néhány évvel idősebb Ressler Juliannával. 1809-ben Budán magasabb tanítói képesítést szerzett, majd Gödöllőn foglalt el kántori állást. Három év múltán családjával (ekkor már két leánya volt) Dunakeszire költözött és 1812. október 1-én³ kezdte meg itteni, több mint négy és fél évtizedes, haláláig tartó kántortanítói szolgálatát, amelyet mindenkor - nehéz körülmények között - példás szorgalommal látott el. Erről tanúskodnak a működésével kapcsolatos dokumentumok.

Az 1828-as Canonica visitatióban (a kánoni, vagyis az egyházi törvények által előírt látogatás, ellenőrzés jegyzőkönyvében) foglaltak szerint: „Hívó és jó erkölcsű. Az ifjúságot gondosan oktatja. A szent szolgálatban buzgó. Orgonán jól játszik, a nép áhítatának felkeltésére és fenntartására is. Az Egyház liturgiájának megfelelően látja el egyházi funkcióit, az énekekben nem követ népies dallamokat. Telkét gondosan műveli. Mivel buzgó a tanításban és a hitnek a tanuló ifjúságra való beoltásában és annak jó rendben való megtartásában, illetve plébánosának készségesen engedelmeskedik, ajánlásra méltó.”⁴ A jegyzőkönyv utal arra a szerződésre, amelyet Monspart Lőrinc kötött a községgel. E szerződés szerint Monspart Lőrinc - betegsége miatt - felvett egy instruktort (segédtanítót), név szerint Répa Ferencet, akinek ellátásáról részben ő, nagyjából a község gondoskodott. (A falu történetében ez volt az első eset segédtanító alkalmazására. A következő évtizedekben a diákok magas száma miatt már magától értetődő volt ez az eljárás.) A szerződés szövege ter-

mészetesen magyar nyelven íródott és a Historia domusban - a latin nyelvű bejegyzések között - olvasható.

Az anyagilag mindig gyengén álló, ekkor ezer lakost számláló község⁵ jó ellátásban részesítette ludi magisterét. A kántortanító fő járandósága a telekhasználat volt. Monspart Lőrincnek a település tíz pontján volt földje, amelyeket a község szántott be. A „malomhoz” - a gabona öröltetéséhez - pedig elegendő fuvar is tartozott. Ehhez a lakosság egyéb természetbeni juttatásai, a tanítói és a kántori teendők ellátásáért pénzbeli fizetés is járult. A párbérből (lecticale, vagy: ágybér) mindegyik házaspár évenként fél pozsonyi mérő rozst (metreta Posoniensis, kb.62,08 liter) és 15 krajcárt adott. A stóladíjból (az egyházi cselekményekért, mint az esketés, keresztelés, temetés, járó illeték) minden feladatáért (a temetésen végzett szolgálataért) 15 krajcár, a kihirdetőcédulákért 7 krajcár járt. Tanítói megbízatása fejében ötven font (kb. 0,55 kg) sót, egy fél hízót, négy icce (kb. 0,85 liter) vaját, nyolc font fagyút, három jól megrakott szekér szénát, három öl fát és az iskolásgyerekek oktatásáért tíz forintot kapott.

Szükség is volt a megfelelő javadalmazásra, hiszen felesége, Ressler Julianna (a halotti anyakönyvben fonetikus névalak - Rézner - szerepel)⁶ 1833-ban bekövetkezett halála utáni második, Kibrik Annával kötött házasságában három gyermeke született (Rozina: 1838, György: 1840 és Mária:1850).⁷

A Budai Tankerület tanácsosának a váci püspökhöz írt levele, melyben Monspart Lőrincet kitüntetésre javasolja

1 A tanítók összeírása 1770/71-ben Pest-Pilis-Solt vármegyében és Fejér-, Hont-, Nógrád vármegyék egyes helységeiben. Budapest, 1998. 18.

2 VPKL. Püspöki Levéltár, Püspöki Hivatal iratai, Visitatio canonica 1828., 442.

3 Uo. 443.

4 Uo. 443.

5 NAGY, Ludovico, Notitiae politico-geograficae statisticae incltyti Regni Hungariae, partiumque eidem, Budae, 1828. 245.

6 Dunakeszi Főplébánia irattára. Halottak anyakönyve, 1746-1835, 1833, 339-30.

7 Dunakeszi Főplébánia irattára. Kereszteltek anyakönyve, 1816-1856, a jelölt évek szerint: 52, 71, 122.

Ma már nem tudhatjuk, hogy elemista kisdiaákjait lelki-szellemi tekintetben meddig juttathatta el a rövid iskolai esztendő idején (abban az időben novembertől áprilisig tartottak a „tanévek”), de bizonyos, hogy a már korán kemény, ház körüli munkára fogott gyerekek számára sokat jelenthetett a tanító úr embersége, az óráin megismert, hét-köznapjaiktól elütő világ. Monspart Lőrinc munkáját – több évtizedes pályája során – nyolc iskolaigazgató (mindenkor a helyi plébános) irányította. Eredményeit nem csak ők, hanem a felsőbb hatóságok is elismerték. 1856. december 19-én a Budai Tankerület tanácsosa a váci püspöknek, Roskoványi Ágostonnak írt levelében Monspart Lőrincet magas kitüntetésre javasolta.⁸ A tudós püspök 1857. január 4-én írott válaszában a következő sorokat olvashatjuk: „...e kitüntetésnek nemcsak hogy ellene nem vagyok, hanem éppen több tekintetben is teljesen kívánatosnak tartanám, hogy a nevezett tanítót, aki az ifjúság iskolai nevelésében már több évtizede hűségesen és eredményesen tevékenykedik(és aki derék erkölcsi és feladataiban való különleges buzgalma miatt már második éve tőlem is jutalmat kapott) nyilvános kitüntetése ügyében a Tisztelt Ügyosztály is hathatósan ajánlja a legmagasabb helyen.”⁹

Roskoványi Ágoston váci püspök válaszevele Monspart Lőrinc kitüntetéséről

8 VPKL. Püspöki Levéltár, Püspöki Hivatal iratai, Acta Privatorum. Monspart, Laurentii Fasc. 57. Nr. 21.
9 Uo.

Neve	Éve	Éve	Éve	Éve	Éve
Monspart Lőrinc	1851	1852	1853	1854	1855
...

Locus	Locus	Locus	Locus	Locus	Locus	Locus	Locus
Dunakeszi
Tóth

Schola	Schola	Schola	Schola	Schola	Schola	Schola	Schola
Dunakeszi
Monspart

A Váci Püspöki Hivatalnak írt jelentések.

A dunakeszi iskola adatainál mindenütt olvasható Monspart Lőrinc kántortanító neve

Monspart Lőrinc a vele szemben a falu közössége és az egyházi vezetők által támasztott követelményeknek magas szinten megfelelt. Az 1859. december 15-én bekövetkezett halálával véget ért az egyházban és a katedrán hosszú időn át, becsülettel, szolgáló lélekkel végzett tevékenysége. Dunakeszi egyetlen – a község által segélyezett katolikus – iskolájában, a kántortanítói állásban többen követték őt, de mégis évtizednyi időnek kellett eltelnie, hogy Bazsanth Vince személyében hozzá fogható tehetséges és elhivatott nevelő lánson munkához településünkön.

Írásomat Deézsiné Telek Ágnes tanárnőnek, egykori „kőrös” tanítóányomnak ajánlom.

